

تأثیر دو پریوتیک تجاری ایمکس، سلماناکس مایع و مخلوط آن‌ها باهم در جیره غذایی بچه ماهیان نورس کپور معمولی (*Cyprinus carpio*) بر عملکرد رشد، کارایی تغذیه و میزان مقاومت در برابر استرس‌های محیطی

محمدرضا ییواره*^۱ و حجت‌الله جعفریان^۱

۱- گروه شیلات، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه گنبد کاووس، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۷/۸/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۴/۱۸

چکیده

مطالعه حاضر باهدف بررسی اثر دو پریوتیک تجاری ایمکس و سلماناکس مایع در جیره غذایی بچه ماهیان نورس کپور معمولی به صورت مجزا و ترکیبی بر عملکرد رشد، کارایی تغذیه و میزان مقاومت در برابر استرس‌های آمونیاک، دما، پی‌اچ اسیدی و پی‌اچ قلیایی به مدت ۶۰ روز انجام شد. بدین منظور، تعداد ۱۵۶۰ قطعه بچه ماهی با میانگین وزنی $1/3 \pm 0/28$ (g) (میانگین $\pm$ انحراف معیار) تهیه و پس از گذشت یک هفته جهت سازگاری با شرایط جدید به شکل تصادفی در ۱۳ تیمار آزمایشی هر کدام با سه تکرار (۱۲ تیمار آزمایشی و یک تیمار شاهد) به نسبت مساوی در سطوح $0/3$ ، $0/5$ ، $0/7$ و 1 از دو پریوتیک ایمکس و سلماناکس مایع به صورت مجزا و مخلوط باهم تقسیم شدند. تمام بچه ماهیان در ابتدا و انتهای دوره مطالعه زیست‌سنجی شده و در انتهای مطالعه تحت استرس‌های محیطی قرار گرفتند. نتایج این تحقیق نشان داد، افزودن 1 g.kg^{-1} پریوتیک ایمکس باعث افزایش معنی‌دار وزن نهایی، افزایش وزن، ضریب تغییرات طولی، نرخ رشد ویژه، درصد بازماندگی، نرخ کارایی غذا، نسبت کارایی پروتئین، نسبت کارایی چربی و مقدار بهینه ضریب تبدیل غذایی و کمترین مقدار غذای خورده شده روزانه می‌گردد ($P < 0/05$). درحالی‌که بیشترین طول نهایی و افزایش طول در تیمار $0/7 \text{ g.kg}^{-1}$ سلماناکس مایع و بیشترین میانگین رشد روزانه در تیمارهای $0/5 \text{ g.kg}^{-1}$ و $0/7$ از این پریوتیک ثبت شد ($P < 0/05$). مدت زمان زنده‌مانی بچه ماهیان در برابر استرس‌های محیطی نیز در تمام تیمارهای تحت تأثیر پریوتیک به شکل معنی‌داری بالاتر از گروه شاهد بود ($P < 0/05$). در مجموع بر اساس نتایج تحقیق حاضر افزودن 1 g.kg^{-1} پریوتیک ایمکس در مقایسه با سایر سطوح در نظر گرفته شده از پریوتیک سلماناکس مایع و مخلوط پریوتیک‌های سلماناکس مایع و ایمکس به منظور بهبود شاخص‌های رشد، تغذیه و مدت زمان مقاومت در برابر استرس‌های محیطی در جیره غذایی بچه ماهیان نورس کپور معمولی پیشنهاد می‌گردد.

کلمات کلیدی: پریوتیک، ایمکس، سلماناکس، رشد، تغذیه، مقاومت.

مقدمه

با توجه به روند روزافزون جمعیت جهان و خشک‌سالی و بحران آب شیرین، تقاضا برای پرورش آبزیان و غذاهای دریایی افزایش یافته و به نظر می‌رسد با توجه به مشکلات اساسی انسان در دستیابی به منابع پروتئینی متنوع و سالم، صنعت آبرزی پروری به‌عنوان یک راهکار اساسی، می‌تواند سهم زیادی از این تقاضا را تأمین نماید (FAO, 2015). در واقع یکی از راهکارهای اساسی جهت دستیابی به منابع با ارزش تغذیه‌ای بالا، رونق دادن به صنعت آبرزی پروری است (Sakai, 1991). این صنعت در پاسخ به نیاز جوامع بشری به منابع پروتئینی سالم و ارزان‌قیمت، از سال‌های گذشته تا به امروز رشد قابل توجهی داشته است (FAO, 2016). مطابق با آمار منتشرشده کل تولیدات آبرزی پروری در سال ۲۰۱۴ بیش از ۱۶۷/۲ میلیون تن (معادل با وزن تر) بوده است که سهم تولید بخش آبرزی پروری از ۳۶/۸ میلیون تن در سال ۲۰۰۲ به ۷۳/۸ میلیون تن در سال ۲۰۱۴ رسیده که این مقدار تولید در سال ۲۰۱۴ ارزشی معادل ۱۶۰/۲ میلیارد دلار داشته است (FAO, 2016). یکی از راهکارهای افزایش میزان تولید در بخش آبرزی پروری با توجه به هدف نهایی این صنعت یعنی به حداکثر رساندن راندمان تولید جهت سوددهی بهتر و بالاتر افزایش تراکم در مزارع پرورش است که باعث بالا بردن راندمان تولید می‌گردد (Gatlin et al, 2006). در کنار پیشرفت‌های سریع صنعت آبرزی پروری و تولید متراکم آن‌ها، بایستی به این نکته نیز توجه داشت که افزایش تراکم در مزارع باعث کاهش کیفیت آب و غذا، افزایش استرس و افزایش عفونت‌های باکتریایی، ویروسی و انگلی می‌شود که تمام این عوامل می‌توانند باعث تحت تأثیر

قرار دادن رشد در موجود آبرزی گردند (Yousefian and Sheikholeslami, 2009). در جهت برطرف نمودن مشکلات اشاره شده، ایده‌ای که سال‌ها پیش در این رابطه مطرح شده و همچنان نیز مورد توجه محققان مختلف در این حوزه است، استفاده از افزودنی‌های غذایی مفیدی مانند پریوتیک، پروبیوتیک و سین بیوتیک‌ها در جیره غذایی ماهی و میگو است. پریوتیک‌ها، مواد غذایی غیرقابل هضمی هستند که اجازه به وجود آمدن تغییرات خاص در ترکیبات و یا فعالیت‌های فلور میکروبی دستگاه گوارش را می‌دهند که این تغییرات نیز به‌نوبه خود باعث ایجاد تأثیرات مثبت بر تغذیه و وضعیت سلامتی موجود میزبان می‌گردد (Ringø et al., 2014).

ایمکس یک فراورده یا به عبارت صحیح‌تر یک مخلوط پریوتیکی است که از مهم‌ترین اجزاء تشکیل‌دهنده آن می‌توان به الیگوساکاریدهای مانان و فروکتوز و ترکیباتی همچون بتاگلوکان اشاره نمود. این محصول پریوتیکی از ترکیبات دیواره سلولی و محتویات مخمر *Saccharomyces cerevisiae* سویه I۱۰۷۷ و محیط کشت حاوی سوکروز، ملاس و عصاره ذرت می‌باشد. این ترکیب به‌عنوان یک منبع پروتئینی گیاهی حاوی ۳۸-۲۳٪ پروتئین و ویتامین‌های گروه B، انواع اسیدهای آمینه و مواد معدنی است. حاوی ۳۰ درصد مانان الیگوساکارید حاصل از دیواره خارجی مخمر *S. cerevisiae* و ۱۲ درصد ۱ و ۳-بتاگلوکان است. بتاگلوکان و مانان الیگوساکاریدها، پلی ساکاریدهایی متشکل از واحدهای گلوکزند که از دیواره سلولی مخمرها، قارچ‌ها و جلبک‌های بزرگ به دست می‌آیند (Salze et al., 2008؛ Li ang Gatlin, 2004). پریوتیک سلماناکس مایع نیز به‌عنوان اولین

زیستی این ماهی در برابر شرایط نامساعد محیطی، مطالعه حاضر باهدف بررسی تأثیر دو پریبیوتیک تجاری ایمکس و سلماناکس مایع به صورت مجزا و مخلوط باهم در جیره غذایی بچه ماهیان نارس کپور معمولی بر پارامترهای رشد، کارایی غذا و مقاومت در برابر استرس‌های محیطی (آمونیاک، دما، pH اسیدی و pH بازی) تعریف شد.

مواد و روش‌ها

محل اجرا و روش آزمایش

تحقیق حاضر طی ماه‌های خرداد و تیر ۱۳۹۵ در آزمایشگاه آبرزی‌پروری دانشگاه گنبد کاووس انجام شد. برای شروع آزمایش تعداد ۱۵۶۰ قطعه بچه ماهی کپور معمولی با میانگین وزنی $1/20 \pm 1/3$ و میانگین طولی (cm) $2/54 \pm 0/33$ (انحراف معیار $\pm$ میانگین وزن) از مرکز بازسازی و ژنتیک ذخایر ماهیان استخوانی (گلستان، ایران) تهیه و پس از هم‌دما نمودن به مخزن ۲۰۰۰ لیتری موجود در آزمایشگاه منتقل شدند. پس از سازگاری یک هفته‌ای بچه ماهیان با محیط آزمایشگاه به شکل تصادفی در ۳۹ مخزن مدور (۱۲ تیمار آزمایشی به همراه یک تیمار شاهد هر کدام با سه تکرار) از جنس پلی اتیلن با ظرفیت ۴۰ لیتر و حجم آبگیری ۲۵ لیتر با تراکم ۴۰ عدد بچه ماهی در هر مخزن (۲-۳ عدد در هر لیتر) تقسیم شدند. در طول دوره مطالعه فاکتورهای فیزیکی و شیمیایی آب نظیر شوری، اکسیژن محلول، هدایت الکتریکی و pH با استفاده از دستگاه واتر چکر^۱ HANNA مدل HI 83200 به شکل روزانه و ثبت درجه حرارت آب توسط دماسنج جیوه قبل از هر وعده غذایی موردسنجش قرار می‌گرفت که نتایج

پریبیوتیک مایع شامل محیط کشت مخمر، عصاره مخمر و دیواره سلولی مخمر *S. cerevisiae* است. این محصول نیز حاوی متابولیت‌هایی است که هم به طور طبیعی در کشت‌های مخمر وجود دارند و هم حاوی مانان‌های مخمیری است. برای جداسازی اجزای ساختاری مفید دیواره سلولی مخمر از تکنولوژی بسیار بالایی با استفاده از آنزیم‌ها جهت تولید این محصول کمک گرفته شده است. در واقع پریبیوتیک سلماناکس مایع یک محصول مخمیری هیدرولیز شده‌ی آنزیمی است. قندهای موجود در ساختار این ترکیب شامل بتاگلوکان‌ها، گالاکتوزامین‌ها، مانوز و الیگوساکارید مانان (MOS) می‌باشند.

تأثیر استفاده از پریبیوتیک ایمکس بر فاکتورهای رشد و تغذیه در گونه‌های مختلفی از ماهیان مورد بررسی قرار گرفته است که از جمله می‌توان به مطالعه Mortazavi Tabrizi و همکاران (۲۰۱۲)، Salamatdoustnobar و همکاران (۲۰۱۱) و اکرمی و همکاران (۱۳۹۲) در جیره غذایی ماهی قرل‌آلای رنگین کمان (*Oncorhynchus mykiss*)، Bivareh و همکاران (۲۰۱۵) و صابریان جویباری و همکاران (۱۳۹۶) در جیره غذایی ماهی کپور معمولی (*Cyprinus carpio*) و تاجدار (۱۳۹۱) در جیره غذایی ماهی کلمه (*Rutilus rutilus*)، اشاره کرد. در خصوص استفاده از پریبیوتیک سلماناکس مایع نیز به مطالعه Ranjdoost و همکاران (۲۰۱۵) و Moazami و همکاران (۲۰۱۵) در جیره غذایی ماهی کپور معمولی اشاره کرد؛ بنابراین با توجه به اهمیت ماهی کپور معمولی در صنعت آبرزی‌پروری به عنوان یکی از مهم‌ترین گونه‌های گرمابی در حال پرورش در کشور به منظور تأمین غذای موردنیاز جامعه و بررسی شرایط

^۱ Water Checker

به دست آمده در قالب مقادیر میانگین در جدول ۱
ارائه شده است. همچنین به منظور هوادهی و تأمین نیاز
اکسیژنی بچه ماهیان نیز به هر یک از مخازن یک
سنگ هوا که به پمپ هواده الکتریکی مدل Haila
متصل بود نصب گردید (در طول دوره آزمایش
فتوپریود به صورت ۱۲ D:۱۲ L بود).

جدول ۱: دامنه تغییرات پارامترهای آب مخازن در طول دوره ۶۰ روزه پرورش

دما (°C)	شوری (mg/L)	هدایت الکتریکی (µm/s)	اکسیژن محلول (mg/L)	pH
۲۷/۳±۱/۶	۵۳۶±۲۹/۸۷	۸۴۳/۱۴±۶۳/۲۹	۷/۴±۰/۸۳	۷/۶±۰/۵۹

طرح آزمایش

تیمارهای مورد استفاده در تحقیق حاضر شامل ۱۲
سطح از پریوتیک های ایمکس، سلماناکس مایع و
مخلوطی از مقدار متوسط هر یک از این دو پریوتیک
(ایمکس + سلماناکس مایع به نسبت مساوی) در چهار
سطح ۰/۳، ۰/۵، ۰/۷ و ۱ گرم در هر کیلوگرم جیره

غذایی و یک تیمار شاهد که فاقد هر گونه ماده افزودنی
بود (۱۳ تیمار آزمایشی هر یک با سه تکرار) بود.
تیمارهای طراحی شده جهت انجام تحقیق حاضر در
جدول ۲ مشاهده می گردد.

جدول ۲: تیمارهای مورد بررسی

تیمار	محتویات تیمار	مقدار مصرفی
۰	غذای استاندارد	۰
۱	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک ای مکس اشباع شده	۰/۳g/Kg
۲	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک ای مکس اشباع شده	۰/۵g/Kg
۳	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک ای مکس اشباع شده	۰/۷g/Kg
۴	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک ای مکس اشباع شده	۱g/Kg
۵	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک سلماناکس مایع	۰/۳g/Kg
۶	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک سلماناکس مایع	۰/۵g/Kg
۷	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک سلماناکس مایع	۰/۷g/Kg
۸	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک سلماناکس مایع	۱g/Kg
۹	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک مخلوط ای مکس اشباع شده و سلماناکس مایع	۰/۳g/Kg
۱۰	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک مخلوط ای مکس اشباع شده و سلماناکس مایع	۰/۵g/Kg
۱۱	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک مخلوط ای مکس اشباع شده و سلماناکس مایع	۰/۷g/Kg
۱۲	غذای استاندارد به همراه مکمل غذایی پریوتیک مخلوط ای مکس اشباع شده و سلماناکس مایع	۱g/Kg

پریوتیک های مصرفی و طراحی تیمارها

از شرکت Arm & Hammer Animal Nutrition
Co. ساخت کشور آمریکا تهیه شدند (جدول-۳).
پریوتیک های مورد استفاده در تحقیق حاضر شامل
دو پریوتیک تجاری ایمکس و سلماناکس مایع بود که

جدول ۳: مقدار عناصر غذایی موجود در محصولات تجاری ایمکس اشباع شده و سلماناکس مایع

مواد مغذی	A-Max مقدار (%)	Liquid clmanax مقدار (%)
پروتئین خام	۲۳/۲	۶/۵
چربی خام	۲	۱/۶
فیبر خام	۹/۴	۰/۳۵
خاکستر	۲/۹	۲/۵
ماده خشک	۹۰	۲۰
رطوبت	۱۰	۸۰

تهیه و ساخت جیره‌های آزمایشی

به منظور آماده سازی جیره‌های غذایی، ابتدا مقدار غذا برای کل دوره آزمایش (۶۰ روز) برای هر تیمار محاسبه شد. سپس غذای کنسانتره (SFC1) شرکت تعاونی تولیدی فرادانه با قطر ۰/۳-۰/۵ mm و ترکیبات تقریبی ۳۸-۴۱٪ پروتئین خام و ۴-۸٪ چربی خام توزین گردید. پس از محاسبه میزان پرپیوتیک‌های مورد نیاز برای هر تیمار، مقدار پرپیوتیک محاسبه شده با مقدار ۱ کیلوگرم غذا مخلوط گردید و با اضافه نمودن درصد مشخصی آب مقطر (۱۰۰mm) به حالت خمیر تبدیل شد. سپس خمیر از چرخ گوشت با اندازه چشمه ۰/۸mm عبور داده شد و به شکل پلت در مجاورت هوا خشک گردید. جیره تهیه شده تا زمان استفاده در فریزر در دمای ۲۰- درجه سانتی گراد نگهداری شد (Chitsaz et al., 2016). مقدار غذای دریافتی روزانه به میزان ۵٪ وزن بدن بچه ماهیان (Mohamadi azarm et al., 2004) در سه نوبت صبح (۸)، ظهر (۱۳) و عصر (۱۸) در اختیار آن‌ها قرار می گرفت (Zaccorrate et al., 1996). عمل سیفون کردن نیز به صورت روزانه انجام و باقیمانده غذایی و مدفوع ماهی‌ها از مخازن خارج می گردید.

برآورد شاخص‌های رشد و پارامترهای

تغذیه

به منظور بررسی وضعیت رشد بچه ماهیان در پایان دوره آزمایش، تمام ماهیان موجود در هر مخزن با دوز ۲۰۰ppm پودر گل میخک بی‌هوش (تکمه‌چی و بندبنی، ۱۳۹۲) و وزن آن‌ها با استفاده از ترازوی دیجیتال Kern مدل KB360-3N با دقت ۰/۰۰۱ گرم و طول آن‌ها با استفاده از تخته زیست‌سنجی با دقت ۱ میلی‌متر اندازه‌گیری و اطلاعات ثبت گردید. بر اساس اطلاعات ثبت شده، شاخص‌های رشد و تغذیه شامل وزن نهایی، طول نهایی، افزایش وزن، افزایش طول، ضریب تغییرات وزنی، ضریب تغییرات طولی، میانگین رشد روزانه، درصد بازماندگی، ضریب تبدیل غذایی، مقدار غذای خورده شده روزانه، نرخ کارایی غذا، نسبت کارایی پروتئین و نسبت کارایی چربی بر اساس منابع موجود و با استفاده از فرمول‌های ریاضی مربوطه محاسبه و ارزیابی شدند.

میانگین وزن ابتدای دوره به گرم - میانگین وزن انتهای دوره به گرم = افزایش وزن (Tacon, 1990)
میانگین طول ابتدای دوره به گرم - میانگین طول انتهای دوره به گرم = افزایش طول (Tacon, 1990)

مقدار چربی خورده شده (گرم) / وزن به دست آمده (گرم) = نسبت کارایی چربی (گرم/گرم) (Helland et al., 1996).

نحوه انجام آزمون‌های استرس‌زا

جهت ارزیابی آزمون‌های مقاومت در برابر عوامل استرس‌زا تعداد ۳ مخزن با حجم ۱۰ لیتر از آب محیط پرورش پر شد و جهت کنترل اکسیژن نیز در تمامی مخازن از هوا دهی با سنگ هوا به یک میزان اعمال گردید. برای انجام آزمون‌های مربوطه تعداد ۶ عدد بچه ماهی از هر تکرار به طور تصادفی صید و در شرایط استرس قرار گرفتند. ۲۴ ساعت قبل از انجام آزمون‌ها غذاهای به بچه ماهیان متوقف گردید. از زمان ورود ماهیان به داخل مخازن تا زمان مرگ آن‌ها زمان با استفاده از زمان‌سنج بر حسب ثانیه ثبت شد. آزمون مقابله با شرایط pH اسیدی با افزودن اسید کلریدریک ۳۷٪ ساخت شرکت مرک آلمان تا رسیدن به pH=۲ و آزمون مقابله با شرایط pH قلیایی نیز با افزودن کریستال‌های سود (NaOH) ۱٪ به آب مخزن مورد نظر تا زمان رسیدن به pH=۱۲ و کنترل pH مخازن با استفاده از pH متر مدل 462 ساخت شرکت تجهیزات سنجش ایران صورت گرفت. برای تهیه آب با دمای بالا از هیتر گرم کننده آب استفاده شد و دمای آب تا زمان رسیدن به دمای مورد نظر (۴۰°C) توسط دماسنج جیوه‌ای کنترل گردید. آزمون مقابله با شرایط آمونیاک بالا نیز با افزودن ۵mg/L آمونیاک ۲۵٪ ساخت شرکت مرک آلمان به مخزن مورد نظر انجام شد (Jafaryan et al., 2011).

[زمان / (لگاریتم طبیعی میانگین وزن اولیه به گرم - لگاریتم طبیعی میانگین وزن نهایی به گرم)] × ۱۰۰ = ضریب رشد ویژه (Hevroy et al., 2005)

[میانگین وزن نهایی به گرم / انحراف معیار وزن نهایی به گرم] × ۱۰۰ = ضریب تغییرات وزنی (De Silva & Anderson., 1995)

[میانگین طول نهایی به سانتیمتر / انحراف معیار طول نهایی به سانتیمتر] × ۱۰۰ = ضریب تغییرات طولی (De Silva & Anderson., 1995)

۱۰۰ × [مدت مطالعه / (وزن اولیه - وزن نهایی)] = میانگین رشد روزانه (De Silva & Anderson., 1995)

[زمان × ۲ / (میانگین وزن اولیه به گرم + میانگین وزن نهایی به گرم)] / غذای خورده شده × ۱۰۰ = غذای نسبی خورده شده / نرخ رشد ویژه = کارایی تبدیل رشد (De Silva & Anderson., 1995)

(تعداد بچه ماهیان باقیمانده در انتهای دوره / تعداد بچه ماهیان ابتدای دوره) × ۱۰۰ = درصد بازماندگی (Tacon, 1990)

افزایش وزن بدن (گرم) / مقدار غذای خورده شده (گرم) = ضریب تبدیل غذایی (Hevroy et al., 2005)
(مقدار غذای خورده شده به گرم / افزایش وزن بدن به گرم) × ۱۰۰ = کارایی غذا (درصد) (De Silva & Anderson., 1995)

مقدار مصرف پروتئین (گرم) / (افزایش وزن بدن (گرم) = نسبت کارایی پروتئین (گرم/گرم) (Helland et al., 1996)

زنده‌مانی بچه ماهیان در برابر این آزمون‌ها نیز در گروه شاهد ثبت شد (جدول ۶).

جدول ۴: مقایسه برخی از پارامترهای رشد (میانگین $\pm$ انحراف معیار) در بچه ماهیان نارس کپور معمولی تیمارهای مختلف

تیمار	پارامتر	وزن نهایی (g)	افزایش وزن (g)	طول نهایی (cm)	طول (cm)	افزایش طول (cm)	ضریب تغییرات وزنی (%)	ضریب تغییرات طولی (%)	نرخ رشد ویژه (%)	میانگین رشد روزانه	درصد بازماندگی
شاهد	۰ g.kg ⁻¹	۲/۴۸±۰/۹۶ ^f	۱/۱۸±۰/۹۶ ^f	۵/۴۷±۰/۵۲ ^e	۲/۹۳±۰/۵۲ ^e	۴۴/۶±۱۸/۲ ^a	۹±۱/۸ ^h	۰/۴۱۴±۰/۲۷ ^f	۱/۹۶±۱/۶ ^d	۷۰/۶±۴ ^f	
	۰/۳ g.kg ⁻¹	۳/۰۷±۱/۰۵ ^{de}	۱/۷۱±۱/۰۵ ^{de}	۵/۸۶±۰/۸۶ ^{bcd}	۳/۳۲±۰/۸۶ ^{bcd}	۳۸/۶±۱۷/۳ ^{bc}	۱۵/۰۱±۵/۸ ^b	۰/۵۷۵±۰/۲۴ ^{de}	۲/۹۵±۱/۷ ^{bc}	۷۹±۲/۳ ^{de}	
ایمکس	۰/۵ g.kg ⁻¹	۳/۰۵±۰/۸۷ ^{de}	۱/۷۵±۰/۸۷ ^{de}	۵/۸۸±۱/۲۳ ^{bc}	۳/۳۴±۱/۲۳ ^{bc}	۳۱/۱±۸/۳ ^f	۲۲/۱۹±۵/۱ ^a	۰/۵۸۸±۰/۱۹ ^{de}	۲/۹۱±۱/۴ ^{bc}	۸۳±۱/۶ ^{cd}	
	۰/۷ g.kg ⁻¹	۳/۱۷±۱/۰۹ ^{cd}	۱/۸۷±۰/۹۶ ^{cd}	۵/۸۱±۱/۶۱ ^{cd}	۳/۲۷±۰/۶۱ ^{cd}	۳۲/۸±۱/۴ ^{def}	۱۰/۷±۱/۴ ^{defg}	۰/۶۱۵±۰/۱۹ ^{cd}	۳/۱۳±۱/۶ ^{ab}	۸۷/۳±۱/۳ ^b	
	۱ g.kg ⁻¹	۴/۳۷±۱/۲۸ ^a	۳/۰۷±۱/۲۸ ^a	۵/۴۴±۱/۲۱ ^e	۲/۹۰±۱/۲۱ ^e	۲۹±۱۳/۳ ^f	۲۱/۲±۱۴ ^a	۰/۸۳۸±۰/۲۰ ^a	۳/۱۳±۱/۶ ^{ab}	۹۲/۶±۰/۶ ^a	
	۰/۳ g.kg ⁻¹	۳/۱۸±۱/۱۷ ^{cd}	۱/۸۸±۱/۱۷ ^{cd}	۵/۹۸±۰/۶۶ ^{bc}	۳/۴۴±۰/۶۶ ^{bc}	۳۸±۱۶/۴ ^{bc}	۱۱/۲±۱/۴ ^{cdef}	۰/۵۹۸±۰/۲۶ ^{cd}	۳/۱۳±۱/۹ ^{ab}	۷۷/۶±۱ ^e	
سلماناکس مایع	۰/۵ g.kg ⁻¹	۳±۰/۸۴ ^{de}	۱/۷±۰/۸۴ ^{de}	۵/۹۴±۰/۶۱ ^{bc}	۳/۴۰±۰/۶۱ ^{bc}	۳۱/۵±۸/۵ ^{ef}	۱۰/۴±۱/۴ ^{defgh}	۰/۵۷۹±۰/۱۹ ^{de}	۲/۸۳±۱/۴ ^{bc}	۸۰/۶±۴ ^{de}	
	۰/۷ g.kg ⁻¹	۳/۴۹±۱/۱۶ ^{bc}	۲/۱۹±۱/۱۶ ^{bc}	۶/۲۷±۰/۶۱ ^a	۳/۷۳±۰/۶۱ ^a	۳۰/۳±۱ ^f	۱۰±۱/۴ ^{efgh}	۰/۶۷۹±۰/۲۲ ^{bc}	۳/۶۶±۱/۹ ^a	۸۶/۳±۰/۳ ^{bc}	
	۱ g.kg ⁻¹	۳/۴۵±۱/۱۷ ^{bc}	۲/۱۵±۱/۱۷ ^{bc}	۵/۷۹±۰/۵۵ ^{cd}	۳/۲۵±۰/۵۵ ^{cd}	۳۶±۱۲/۹ ^{cd}	۹/۵±۱/۶ ^{gh}	۰/۶۷۵±۰/۲۰ ^{bc}	۳/۶۶±۱/۹ ^a	۸۱/۶±۱/۶ ^d	
	۰/۳ g.kg ⁻¹	۲/۷۹±۰/۹۸ ^e	۱/۴۹±۰/۹۸ ^e	۵/۶۲±۰/۶۶ ^{de}	۳/۰۸±۰/۶۶ ^{de}	۴۱/۵±۱۳/۲ ^{ab}	۱۱/۸±۱/۶ ^{cd}	۰/۵۱۲±۰/۲۴ ^e	۲/۵۰±۱/۶ ^c	۷۷/۳±۲/۶ ^e	
مخلوط	۰/۵ g.kg ⁻¹	۳/۳۱±۰/۸۸ ^{bcd}	۲/۰۱±۰/۸۸ ^{bcd}	۵/۹۰±۰/۶۱ ^{bc}	۳/۳۶±۰/۶۱ ^{bc}	۲۸/۵±۸/۱ ^f	۱۰±۲/۹ ^{efgh}	۰/۶۵۲±۰/۱۹ ^{bcd}	۳/۳۶±۱/۴ ^{ab}	۸۳±۱/۶ ^{cd}	
	۰/۷ g.kg ⁻¹	۳/۴۴±۱/۰۷ ^{bc}	۲/۱۴±۱/۰۷ ^{bc}	۶/۱۱±۰/۶۹ ^{ab}	۳/۵۷±۰/۶۹ ^{ab}	۳۰/۵±۱۰/۱ ^f	۱۱/۵±۱/۵ ^{cde}	۰/۶۷۲±۰/۲۱ ^{bc}	۳/۵۷±۱/۷ ^a	۸۷/۶±۱/۶ ^b	
	۱ g.kg ⁻¹	۳/۵۹±۱/۲۹ ^b	۲/۲۹±۱/۲۹ ^b	۶/۱۰±۰/۷۶ ^{ab}	۳/۵۶±۰/۷۶ ^{ab}	۳۵/۳±۱۳/۷ ^{cde}	۱۲/۳±۱/۶ ^c	۰/۶۹۶±۰/۲۳ ^b	۳/۵۷±۱/۷ ^a	۹۲/۶±۱/۳ ^a	

*حروف انگلیسی غیرمشابه در هر ستون نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار می‌باشد (P<۰/۰۵).

جدول ۵: مقایسه برخی از شاخص‌های تغذیه‌ای (میانگین $\pm$ انحراف معیار) در بچه ماهیان نارس کپور معمولی در تیمارهای مختلف

تیمار	پارامتر	ضریب تبدیل غذایی	مقدار غذای خورده شده روزانه (%/day)	نرخ کارایی غذا (%)	نسبت کارایی پروتئین (g/g)	نسبت کارایی چربی (g/g)
شاهد	۰ g.kg ⁻¹	۴/۳۸±۵/۲۴ ^d	۲/۵۷±۰/۵۲ ^f	۰/۳۹۳±۰/۳۲ ^f	۰/۷۸±۰/۶۴ ^f	۳/۹۳±۳/۲۱ ^f
	۰/۳ g.kg ⁻¹	۱/۷۶±۲/۷۴ ^{ab}	۲/۴۳±۰/۵۵ ^{ef}	۰/۵۹۰±۰/۳۵ ^{de}	۱/۱۸±۰/۷۰ ^{de}	۵/۹۰±۳/۵۲ ^{de}
ایمکس	۰/۵ g.kg ⁻¹	۲/۲۰±۱/۰۴ ^{bc}	۲/۳۸±۰/۴۲ ^{de}	۰/۵۸۳±۰/۲۹ ^{de}	۱/۱۶±۰/۵۸ ^{de}	۵/۸۳±۲/۹۲ ^{de}
	۰/۷ g.kg ⁻¹	۲/۰۷±۰/۹۹ ^{ab}	۲/۳۳±۰/۴۲ ^{cde}	۰/۶۲۶±۰/۳۲ ^{cd}	۱/۲۵±۰/۶۴ ^{cd}	۶/۲۶±۳/۲۰ ^{cd}
	۱ g.kg ⁻¹	۱/۲۵±۰/۶۴ ^a	۱/۸۷±۰/۳۹ ^a	۱/۰۲±۰/۴۲ ^a	۲/۰۴±۰/۸۵ ^a	۱۰/۲۴±۴/۲۸ ^a
	۰/۳ g.kg ⁻¹	۲/۱۱±۲/۵۹ ^{abc}	۲/۳۸±۰/۵۹ ^{de}	۰/۶۲۷±۰/۳۹ ^{cd}	۱/۲۵±۰/۷۸ ^{cd}	۶/۲۷±۳/۹۲ ^{cd}
سلماناکس مایع	۰/۵ g.kg ⁻¹	۲/۳۸±۱/۷۱ ^{bc}	۲/۴۰±۰/۴۳ ^e	۰/۵۶۷±۰/۲۸ ^{de}	۱/۱۳±۰/۵۶ ^{de}	۵/۶۷±۲/۸۱ ^{de}
	۰/۷ g.kg ⁻¹	۱/۸۸±۱/۳۲ ^{ab}	۲/۱۹±۰/۴۸ ^{bc}	۰/۷۳۲±۰/۳۸ ^{bc}	۱/۴۶±۰/۷۶ ^{bc}	۷/۳۲±۳/۸۲ ^{bc}
	۱ g.kg ⁻¹	۱/۷۰±۰/۶۸ ^{ab}	۲/۲۰±۰/۴۰ ^{bc}	۰/۷۱۹±۰/۳۹ ^{bc}	۱/۴۳±۰/۷۸ ^{bc}	۷/۱۹±۳/۹۱ ^{bc}
	۰/۳ g.kg ⁻¹	۲/۹۴±۶/۱۸ ^c	۲/۵۷±۰/۵۵ ^f	۰/۵۰±۰/۳۲ ^e	۱±۰/۶۵ ^e	۵±۳/۲۹ ^e
مخلوط	۰/۵ g.kg ⁻¹	۱/۸۶±۰/۹۹ ^{ab}	۲/۲۴±۰/۴۱ ^{bcd}	۰/۶۷۲±۰/۲۹ ^{bcd}	۱/۳۴±۰/۵۸ ^{bcd}	۶/۷۲±۲/۹۴ ^{bcd}
	۰/۷ g.kg ⁻¹	۱/۸۳±۱/۰۸ ^{ab}	۲/۲۰±۰/۴۴ ^{bc}	۰/۷۱۵±۰/۳۵ ^{bc}	۱/۴۳±۰/۷۱ ^{bc}	۷/۱۵±۳/۵۹ ^{bc}
	۱ g.kg ⁻¹	۱/۷۰±۰/۸۳ ^{ab}	۲/۱۶±۰/۴۷ ^b	۰/۷۶۶±۰/۴۳ ^b	۱/۵۳±۰/۸۶ ^b	۷/۶۶±۴/۳۲ ^b

*حروف انگلیسی غیرمشابه در هر ستون نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار می‌باشد (P<۰/۰۵).

جدول ۶: بررسی تغییرات مدت زمان زنده‌مانی (میانگین $\pm$ انحراف معیار) بچه ماهیان نورس کپور معمولی تیمارهای مختلف

تیمار	استرس	آمونیاک (mg/L)	دما (°C)	پی‌اچ اسیدی (pH=۲)	پی‌اچ قلیایی (pH=۱۲)
	(ثانیه)	(ثانیه)	(ثانیه)	(ثانیه)	(ثانیه)
شاهد	۰ g.kg ⁻¹	۱۴.۱ ⁱ	۳۷/۵ $\pm$ ۷/۵ ^h	۸۳۰ $\pm$ ۷۰ ^c	۱۱۳۲/۵ $\pm$ ۴۷/۵ ^d
ایمکس	۰/۳ g.kg ⁻¹	۷۲۰ $\pm$ ۳۰ ^{ab}	۷۲/۵ $\pm$ ۲/۵ ^{ef}	۱۰۸۰ $\pm$ ۲۰ ^{ab}	۱۲۹۲/۵ $\pm$ ۴۲/۵ ^{bcd}
	۰/۵ g.kg ⁻¹	۷۴۰ $\pm$ ۷۰ ^a	۷۱ $\pm$ ۱ ^{ef}	۹۸۳ $\pm$ ۱۳ ^{bc}	۱۲۲۵ $\pm$ ۲۵ ^{cd}
	۰/۷ g.kg ⁻¹	۶۶۵ $\pm$ ۱۵ ^b	۱۰۷/۵ $\pm$ ۷/۵ ^a	۱۱۷۵ $\pm$ ۱۶۵ ^a	۱۳۵۷/۵ $\pm$ ۱۷۲/۵ ^{bcd}
	۱ g.kg ⁻¹	۷۰۰ $\pm$ ۲۰ ^{ab}	۶۰ $\pm$ ۱۰ ^{fg}	۹۴۵ $\pm$ ۱۵ ^{bc}	۱۵۳۰ $\pm$ ۳۰ ^{abc}
سلماناکس	۰/۳ g.kg ⁻¹	۳۰۰ $\pm$ ۲۰ ^g	۸۵ $\pm$ ۵ ^{cde}	۱۰۳۲/۵ $\pm$ ۱۳۲/۵ ^{ab}	۱۵۳۵ $\pm$ ۴۸۵ ^{abc}
	۰/۵ g.kg ⁻¹	۳۹۰ $\pm$ ۳۰ ^e	۹۰ $\pm$ ۲۰ ^{bcd}	۹۹۳/۵ $\pm$ ۳/۵ ^b	۱۳۹۰ $\pm$ ۲۳۰ ^{abcd}
	۰/۷ g.kg ⁻¹	۴۹۵ $\pm$ ۱۵ ^d	۱۰۰ $\pm$ ۱۰ ^{abc}	۱۰۴۰ $\pm$ ۱۶۰ ^{ab}	۱۵۲۰ $\pm$ ۱۲۰ ^{abc}
	۱ g.kg ⁻¹	۵۵۵ $\pm$ ۵ ^b	۱۰۲/۵ $\pm$ ۲/۵ ^{ab}	۱۰۲۷/۵ $\pm$ ۱۱۲/۵ ^{ab}	۱۴۶۷/۵ $\pm$ ۹۲/۵ ^{abc}
مخلوط	۰/۳ g.kg ⁻¹	۲۰۰ $\pm$ ۲۰ ^h	۴۷/۵ $\pm$ ۷/۵ ^{gh}	۱۰۸۵ $\pm$ ۵ ^{ab}	۱۶۰۰ $\pm$ ۳۰ ^{ab}
	۰/۵ g.kg ⁻¹	۳۸۰ $\pm$ ۴۰ ^e	۶۰ $\pm$ ۵ ^{fg}	۱۰۱۵ $\pm$ ۶۵ ^{ab}	۱۶۸۰ $\pm$ ۶۰ ^a
	۰/۷ g.kg ⁻¹	۳۴۵ $\pm$ ۵۵ ^{ef}	۵۷/۵ $\pm$ ۱۲/۵ ^{fg}	۱۰۸۳ $\pm$ ۵۷ ^{ab}	۱۵۸۲/۵ $\pm$ ۱۷/۵ ^{ab}
	۱ g.kg ⁻¹	۵۰۰ $\pm$ ۲۰ ^d	۸۰ ^{de}	۹۷۰ $\pm$ ۱۰ ^{bc}	۱۵۹۷/۵ $\pm$ ۱۲/۵ ^{ab}

*حروف انگلیسی غیرمشابه در هر ستون نشان دهنده اختلاف معنی دار می‌باشد (p<۰/۰۵).

بحث

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در خصوص پارامترهای رشد و تغذیه در مطالعه حاضر می‌توان این چنین بیان داشت که تیمارهای آزمایشی تحت تأثیر پریبیوتیک‌های بکار گرفته‌شده به‌خصوص در سطح ۱ g.kg⁻¹ از پریبیوتیک ایمکس در مقایسه با سایر تیمارهای آزمایشی و تیمار شاهد بستر مناسب‌تری برای رشد بهتر جمعیت باکتری‌های روده‌ای در بچه ماهیان نورس کپور معمولی ایجاد کرده و این موضوع منجر به ایجاد جمعیت باکتریایی بزرگ‌تر در این تیمار آزمایشی در مقایسه با سایر تیمارها و تیمار شاهد شده است (Djauhari *et al.*, 2017). برای توجیه این نتایج می‌توان گفت پریبیوتیک‌های حاوی الیگوساکارید رشد باکتری‌های سودمند درون دستگاه گوارش را افزایش می‌دهند (Gibson *et al.*, 2003) در همین ارتباط

Gibson و همکاران (۲۰۰۴) پیشنهاد کردند که پریبیوتیک‌ها در برابر اسیدهای مترشحه از دستگاه گوارش، هیدرولیز توسط آنزیم‌ها (در پستانداران) و جذب در دستگاه گوارش مقاومت می‌کنند و توسط میکروبیوتای روده تخمیر می‌شوند و باعث ایجاد اسیدهای چرب کوتاه زنجیر نظیر استات، پروپیونات و بوتیرات و همچنین تحریک رشد و یا فعالیت باکتری‌های وابسته به سلامتی و بهزیستی همانند باکتریوسین‌ها و باکتری‌های تولیدکننده اسیدلاکتیک شده که باعث تولید لاکتات و یا تحریک رشد میکروب‌های تولیدکننده این اسید آلی شده که در نهایت باعث تغییر pH روده می‌گردند (Schley and Field, 2002). همچنین وجود اثرات مثبت این نوع پریبیوتیک بر پارامترهای رشد بچه ماهیان نورس کپور معمولی در مطالعه حاضر ممکن است به دلیل نوع

ترکیبات تشکیل دهنده این پریوتیک‌ها نیز باشد. بطوریکه الیگوساکاریدهای مانان موجود در پریوتیک تجاری ایمکس و سلماناکس مایع به عنوان یک کربوهیدرات پیچیده که از دیواره سلولی مخمر *S. cerevisiae* مشتق می شود شامل مانوز به منزله عنصر اولیه کربوهیدرات هاست و مانع اتصال و کلونیزه شدن باکتری های بیماری زا به دستگاه گوارش می شود و آثار معکوس متابولیت های میکروفلور را کاهش می دهد و منبع تغذیه ای مناسبی برای رشد و فعالیت باکتری های فلور دستگاه گوارش نظیر باکتری های اسیدلاکتیک، لاکتوباسیلوسها و بیفیدوباکترها است (Savage et al., 1997; Ringo and Vadstein, 1998). همچنین ترکیبات به کار گرفته شده در مطالعه حاضر حاوی مقادیر مؤثر و ویژه ای از بتاگلوکان ها می باشند، که ترکیب اصلی غشای سلول مخمر *S. cerevisiae* است. این ترکیبات، مولکول های پلی ساکاریدی بزرگی محسوب می شوند که کربوهیدرات گلوکز با زنجیره جانبی ۱ و ۳ را دربر می گیرند و به وسیله آنزیم های گلوکاناز تجزیه نمی شوند. همچنین بتاگلوکان ها می توانند از غشای مخاطی سلول های بافت روده عبور و با تحریک ماکروفاژها به منزله اولین خط دفاعی داخلی بدن به افزایش قدرت سیستم ایمنی کمک کنند (Bai et al., 2010). در تأیید این نتایج Djauhari و همکاران (۲۰۱۷) در ارتباط با تغذیه بچه ماهیان کپور معمولی (*Cyprinus carpio*) توسط پریوتیک های استخراج شده از سیب زمینی شیرین (*Ipomoea batatas*) به دست آمد که طی آن با استفاده از جیره های غذایی مکمل سازی شده با پریوتیک های ذکر شده شاهد بهبود پارامترهای رشد در بچه ماهیان کپور معمولی بودند. ضمن آنکه ییواره و جعفریان (۱۳۹۵) نیز

گزارش دادند استفاده از 1 g.kg^{-1} پریوتیک ایمکس در جیره غذایی لاروهای کپور معمولی موجب بهبود عملکردهای رشد و تغذیه در این تیمار آزمایشی در مقایسه با سایر تیمارها و تیمار شاهد می گردد. همچنین اکرمی و همکاران (۱۳۹۲) گزارش کردند که بکار گیری سطح $1/5 \text{ g.kg}^{-1}$ پریوتیک ایمکس نیز باعث بهبود پارامترهای رشد، تغذیه، بازماندگی و شاخص های هزینه سود در بچه ماهیان قزل آلا ی رنگین کمان پرورشی دارد. در مطالعه حاضر همچنین بالاترین نرخ بازماندگی (۹۲/۶ درصد) نیز در تیمار حاوی 1 g.kg^{-1} از پریوتیک ایمکس ثبت شد که از اختلاف معنی داری با سایر تیمارها و تیمار شاهد برخوردار بود. اثرات پری بیوتیک بر بازماندگی، ارتباط مستقیمی با توانایی میکروفلور باکتریایی دستگاه گوارش آبرزی برای تخمیر پری بیوتیک دارد (Hoseinifar and Zare, 2008). عدم تخمیر و تجمع پری بیوتیک در روده، اثرات نامطلوب فیزیولوژیکی بر آبرزی خواهد داشت (Olsen et al., 2001). نتایج متفاوت به دست آمده در زمینه بازماندگی آبریان در اثر استفاده از سطوح مختلف پری بیوتیک ها را می توان به شرایط محیط پرورش، کمیت و کیفیت غذا، اختلاف رژیم غذایی، نوع گونه پرورشی، اندازه و سن نسبت داد (Dumeizan et al., 1997). این نتایج را می توان این چنین توجیه کرد که پریوتیک ها از طریق بهبود فلور باکتریایی روده، آثار زیان بار عوامل عفونت زا را کاهش و میزان بازماندگی در مواجهه با عوامل بیماری زا را افزایش می دهند (Schley and Field, 2002). همچنین ممکن است این کاهش تلفات به این دلیل باشد که سطوح مختلف محصولات تجاری مورد استفاده در مطالعه حاضر از طریق اتصال به

گیرنده‌های شبه لکترین روی لکوسیت‌ها و افزایش تکثیر ماکروفاژها سبب تحریک سیستم ایمنی و در نتیجه افزایش رشد و بازماندگی بچه ماهیان نورس کپور معمولی گردیده است (Cerezuela et al., 2007). در تائید این نتایج Eshaghzadeh و همکاران (۲۰۱۵) در بچه ماهیان انگشت قد کپور معمولی با استفاده از پریوتیک اینولین شاهد افزایش معنی دار نرخ بقاء بودند. همچنین Hoseinifar و همکاران (۲۰۱۴) نیز با بررسی سطوح مختلف پریوتیک فروکتوالیگوساکارید باوجود عدم مشاهده تفاوت معنی دار در پارامترهای رشد و تغذیه گزارش دادند که استفاده از این پریوتیک نرخ بقاء در بچه ماهیان انگشت قد کپور معمولی را در تیمارهای آزمایشی در مقایسه با تیمار شاهد به شکل معنی داری افزایش داده است. درحالی که Akrami و همکاران (۲۰۱۳) با بررسی پریوتیک فروکتوالیگوساکارید در بچه ماهیان ازون برون (*Acipenser stellatus*)، Akrami و همکاران (۲۰۱۵) با بررسی پریوتیک اینولین در جیره غذایی بچه ماهیان قرمز حوض (*Carassius auratus gibelio*)، Djauhari و همکاران (۲۰۱۷) با بررسی پریوتیک‌های جداسازی شده از سیب زمینی شیریندر بچه ماهیان انگشت قد کپور معمولی و Hoseinifar و همکاران (۲۰۱۵) با بررسی پریوتیک فروکتوالیگوساکارید در لاروهای کپور معمولی به نتایجی متضاد با نتایج فوق دست یافتند.

یکی از عوامل اقتصادی بودن پرورش آبزیان ضریب تبدیل غذا است؛ چراکه علاوه بر کاهش هزینه‌های غذا و غذادهی به سبب مقدار کمتر غذادهی، از آلودگی ثانویه آب محیط پرورش و به تبع آن کاهش پارامترهای کیفی آب جلوگیری

خواهد کرد. بطوریکه با افزایش وزن ماهی، مقدار تغذیه و متناسب با آن مقدار ضریب تبدیل غذایی کاهش می‌یابد (فلاحکار و همکاران، ۱۳۸۵). در راستای نتایج به‌دست آمده Salamatdoustnobar و همکاران (۲۰۱۱) نیز گزارش دادند که پریوتیک ایمکس می‌تواند عملکرد رشد و ضریب تبدیل غذایی را در بچه ماهیان انگشت قد قزل‌آلای رنگین کمان افزایش دهد و مقدار ۵۰۰ گرم در تن را به‌عنوان بهترین تیمار عنوان کردند. کاهش ضریب تبدیل غذایی مستلزم کارایی بالای جیره مصرفی و بهبود عملکرد دستگاه گوارش خواهد بود (تکمه چی و بندبنی، ۱۳۹۲). در همین ارتباط در مطالعه حاضر استفاده از ۱ گرم پریوتیک ایمکس در هر کیلوگرم جیره غذایی باعث افزایش معنی دار نرخ کارایی غذا از ۰/۳۹ درصد در تیمار شاهد به ۱/۰۲ درصد در این تیمار آزمایشی رساند. همچنین نتایج تحقیق حاضر نشان داد که تیمارهایی که داری بازده پروتئین و چربی بالاتر و ضریب تبدیل غذایی پایین‌تری بودند؛ افزایش رشد بچه ماهیان در آن‌ها بیشتر بود. با در نظر گرفتن این نکته که جیره‌های غذایی در تمامی تیمارها حاوی پروتئین و چربی یکسان بوده‌اند، می‌توان استفاده از پریوتیک ایمکس در سطح 1 g.kg^{-1} جیره غذایی را به‌عنوان عامل اصلی این رویکرد مثبت در رشد دانست که درنهایت می‌تواند به کاهش هزینه تمام‌شده منجر گردد. Bivareh و همکاران (۲۰۱۵) نیز با بکارگیری چهار سطح از پریوتیک ایمکس (صفر، ۰/۴، ۰/۸ و ۱/۲ گرم در هر کیلوگرم جیره غذایی) در جیره غذایی بچه ماهیان انگشت قد کپور معمولی گزارش دادند که تیمار حاوی 0.8 g.kg^{-1} از این پریوتیک قابلیت تأثیرگذاری مثبت و معنی داری بر پارامترهای رشد و فاکتورهای

تیمارهای آزمایشی در سطح ۵ گرم مانان الیگوساکارید ثبت شد.

بر طبق نظریه Wedemeyer و McLeay (۱۹۸۱) استرس در هر موجود آبرزی به عکس العمل های فیزیولوژیکی گفته می شود که موجود در زمان تنظیم و حفظ شرایط درونی بدن در پاسخ به هر گونه تغییرات محیط بیرونی انجام می دهد. ماهیان پرورشی در چرخه زندگی خود همواره در معرض منابع مختلفی از عوامل استرس زا مانند کاهش سطح آب، به دام افتادن در تورهای صید، افزایش تراکم ماهی در استخرهای پرورشی، نوسانات حرارتی و شوری آب، عوامل آلاینده، تکثیر طبیعی و یا مصنوعی و دست کاری و جابجایی (حمل و نقل) قرار دارند درواقع استرس به عنوان یک پاسخ غیر اختصاصی بدن به هر نوع واکنشی که بر روی آن انجام می شود، دانسته شده است. پاسخ به استرس در ماهیان با تحریک هیپوتالاموس مشخص می شود که منجر به فعال شدن غدد درون ریز و در نتیجه فعال سازی سوخت و ساز و تغییرات فیزیولوژیکی می گردد. این تغییرات باعث افزایش تحمل موجود زنده در رویارویی با تغییرات محیطی یا یک وضعیت بد و آزاردهنده همراه با حفظ هموستازی می شود. پاسخ به استرس در مراحل مختلفی انجام می گیرد که شامل آزاد سازی هورمون های استرس و به دنبال آن پاسخ های فیزیولوژیکی متناسب با این هورمون ها است و در مراحل بعدی در رشد و نمو جاندار و در نهایت در سطح جمعیت نمود پیدا می کند (Ham et al., 2003). درواقع استرس های محیطی اغلب به عنوان یک شاخص بمنظور سنجش کیفیت ماهیان پس از طی دوره های تغذیه ای مورد آزمایش قرار گیرید. در مطالعه حاضر از چهار تنش

تغذیه ای اندازه گیری شده در این گونه دارد. درحالی که در مطالعه مقیمی حاجی (۱۳۹۱) تفاوت معنی داری از نظر پارامترهای رشد و تغذیه در ماهیان کلمه تغذیه شده با پریوتیک ایمکس در سطوح صفر (شاهد)، ۱، ۲ و ۳ گرم پریوتیک در هر کیلو گرم جیره مشاهده نشد.

در تائید اثر معنی دار و قابل توجه پریوتیک ها به صورت ترکیبی در جیره غذایی آبریان پرورشی نیز؛ تاجدار (۱۳۹۱) اثر فردی و ترکیبی پریوتیک های فروکتوالیگوساکارید و مانان الیگوساکارید را بر عملکرد رشد و بازماندگی بچه ماهیان کلمه دریای خزر (*Rutilus rutilus caspicus*) مورد بررسی قرار داده و اظهار داشتند که بیشترین و کمترین عملکرد رشد به ترتیب در تیمار ۵ گرم فروکتوالیگوساکارید ($\text{FOS } 5 \text{ g.Kg}^{-1}$) و تیمار ترکیبی این دو پریوتیک به دست آمد و در نتیجه گیری کلی اظهار نظر کرد که با احتساب شاخص قیمت، جیره حاوی ۵ گرم مانان الیگوساکارید می تواند در بهبود عملکرد رشد و بازماندگی این گونه مؤثر واقع شود. همچنین دشتیان (۱۳۹۱) نیز با بررسی اثر فردی و ترکیبی مکمل اینولین و مانان الیگوساکارید در سطوح صفر (شاهد)، ۵ گرم اینولین در کیلو گرم جیره ($\text{inulin } 5 \text{ g.Kg}^{-1}$)، ۵ گرم مانان الیگوساکارید در کیلو گرم جیره ($\text{Mos } 5 \text{ g.Kg}^{-1}$) و ترکیب ۲/۵ گرم اینولین و ۲/۵ گرم مانان الیگوساکارید ($\text{Mos} + \text{inulin } 2/5 \text{ g.Kg}^{-1}$) بر عملکرد رشد و بازماندگی بچه ماهیان سفید (*Rutilus frisii kutum*) شاهد بهترین عملکرد رشد و کارایی تغذیه در تیمار ۵ گرم مانان الیگوساکارید در هر کیلو گرم جیره بود. بیشترین نرخ بازماندگی بچه ماهیان سفید تیز بدون هیچ گونه تفاوت معنی داری بین

سپاسگزاری

در اینجا بر خود لازم می‌دانیم از زحمات کلیه کسانی که مارا در انجام این تحقیق یاری نمودند سپاسگزاری نماییم.

منابع

۱. اکرمی، ر.، ابراهیمی، ع. ر.، شاملو فر، م.، رزاقی منصور، م.، ۱۳۹۳. تأثیر پریوتیک مانان الیگوساکارید بر عملکرد رشد، بازماندگی و مقاومت لارو ماهی قزل‌آلای رنگین کمان (*Oncorhynchus mykiss* Wabau, 1792). نشریه پژوهش‌های ماهی‌شناسی کاربردی، ۲(۳): ۴۲-۲۹.
۲. اکرمی، ر.، چیت‌ساز، ح.، رزاقی منصور، م.، قاسم پور علمدار، ا.، ۱۳۹۲. تأثیر پریوتیک ای مکس (A-Max) بر شاخص‌های رشد، بازماندگی و ترکیب بدن قزل‌آلای رنگین کمان (*Oncorhynchus Mykiss*). فصلنامه علوم تکثیر و آبی‌پروری، ۱(۱): ۲۰-۹.
۳. بیواره، م. ر.، جعفریان، ح.، ۱۳۹۵. تعیین عملکرد پارامترهای رشد، بازماندگی و مقاومت در برابر استرس‌های محیطی در لاروهای کپور معمولی (*Cyprinus carpio*) F1 تغذیه‌شده با سطوح مختلف مخمر *Saccharomyces cerevisiae*. فصلنامه علوم تکثیر و آبی‌پروری، ۴(۱۰): ۳۰-۱۱.
۴. تاجدار، م.، ۱۳۹۱. تأثیر مکمل غذایی فروکتوالیگوساکارید و مانان الیگوساکارید بر عملکرد رشد، بازماندگی، ترکیب بدن و میزان مقاومت بچه ماهی کلمه (*Rutilus rutilus*).

فیزیکی و شیمیایی (pH اسیدی، بازی، دما و آمونیاک) جهت ارزیابی میزان مقاومت بچه ماهیان نورس کپور معمولی پس از اتمام دوره ۶۰ روزه تغذیه تحت تأثیر دو پریوتیک ایمکس و سلماناکس مایع به صورت مجزا و مخلوط باهم نشان داد که استفاده از این محصولات تجاری دارای تأثیرات سودمندی جهت مقابله با تنش‌های استرس‌زا در محیط‌زیست ماهی هستند.

در تائید این نتایج استفاده از پریوتیک ایمکس در جیره غذایی لاروهای کپور معمولی (بیواره و جعفریان، ۱۳۹۵) پریوتیک اینولین در جیره غذایی بچه ماهیان قرمز حوض (رهنما و همکاران، ۱۳۹۲) و پریوتیک مانان الیگوساکارید در جیره غذایی بچه ماهیان قزل‌آلای رنگین کمان (اکرمی و همکاران، ۱۳۹۳) نتایج مشابهی را در برابر تنش‌های محیطی (آمونیاک، دما، pH اسیدی و pH بازی) نشان داد. Akrami و همکاران (۲۰۱۵) نیز با بررسی پریوتیک اینولین در چهار سطح صفر (شاهد)، 0.05 g.kg^{-1} و $1/5$ در جیره غذایی بچه ماهیان قرمز حوض گزارش دادند که استفاده از این پریوتیک باعث افزایش مقاومت بچه ماهیان در برابر تنش‌های افزایش قلیا و دما می‌گردد؛ اما هیچ‌گونه تأثیری در برابر افزایش اسیدیته و شوری ندارد.

درمجموع نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر نشان داد که استفاده از پریوتیک ایمکس در سطح ۱ گرم در هر کیلوگرم در مقایسه با جیره‌های مکمل سازی شده توسط پریوتیک سلماناکس مایع و مخلوطی از دو پریوتیک قابلیت تأثیرگذاری مثبت‌تری برافزایش عملکرد رشد، کارایی تغذیه و مقاومت بچه ماهیان نورس کپور معمولی در برابر استرس‌های محیطی دارد.

- bacterial population and hemato-immunological parameters of stellate sturgeon (*Acipenser stellatus*) juvenile. *Fish & Shellfish Immunology*, 35, 1235-1239.
11. Akrami, R., Rahnama, B., Chitsaz, H., Razeghi Mansour, M., 2015. Effects of dietary inulin on growth performance, survival, body composition, stress resistance and some hematological parameters of Gibel carp juveniles (*Carassius auratus gibelio*). *Iranian Journal of Fisheries Sciences*, 14(4), 1072-1082.
 12. Bai, N., Zhang, W., Mai, K., Wang, X., Xu, W., Ma, H., 2010. Effects of discontinuous administration of β -glucan and glycyrrhizin on the growth and immunity of white shrimp *Litopenaeus vannamei*. *Aquaculture*, 306, 218-224.
 13. Bivareh, M.R., Jafaryan, H., Jafaryan, S., 2015. The effect of A-Max (*saccharomyces cerevisia* culture concentrate) as a promoter for enhancement of growth and feeding performance of Common carp (*Cyprinus carpio*) fingerling, International conference on sustainable development, strategies and challenges with a focus on Agriculture, Natural Resources, Environment and Tourism, 24-26 Feb. Tabriz, Iran. 1-8.
 14. Cerezuela, R., Cuesta, A., Meseguer, J., Esteban, A., 2008. Effect of inulin on Gilthead seabream (*Sparus aurata*) innate immune parameters. *Fish. Shellfish. Immunol*, 24, 663-668.
 15. Chitsaz, H., Akrami, R., Arab Arkadeh, M., 2016. Effect of dietary synbiotics on growth, immune response and body composition of Caspian roach (*Rutilus rutilus*). *Iranian Journal Fisheries Sciences*, 15, 170-182.
 16. De Silva, S.S., Anderson, T.A., 1995. In *Fish nutrition in aquaculture*. Chapman & Hall, London. 319p.
 17. Djauhari, R., Widanarni, S., Muhammad Agus Suprayudi, Muhammad Zairin, Jr., 2017. Growth Performance and Health Status of Common Carp (*Cyprinus carpio*) Supplemented with Prebiotic from Sweet
- پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد آزادشهر.
۵. تکمه چی، ا.، بندبنی، م.، ۱۳۹۲. تاثیر مکمل مخمري بر رشد و سيستم ايمني در ماهی قزل آلاي رنگين کمان (*Oncorhynchus mykiss*). مجله تحقيقات دامپزشكي، ۶۸(۱): ۶۹-۷۸.
 ۶. رهنما، ب.، اکرمي، ر.، چیت ساز، ح.، ۱۳۹۲. تأثير پريبيوتيك اينولين بر عملکرد رشد، بازماندگي، تركيب لاشه و مقاومت در برابر استرس در ماهی قرمز حوض (*Carassius auratus gibelio*). فصلنامه علوم تكثير و آبي پروري، ۱(۲): ۷۰-۵۵.
 ۷. صابريان جويباري، م.، قبادي، ش.، وطن دوست، ص.، ۱۳۹۶. تأثير سطوح مختلف پريبيوتيك A-Max بر شاخصهای رشد، بازماندگي و تركيبات لاشه در بچه ماهی کپور معمولي (*Cyprinus carpio*). مجله توسعه آبي پروري، ۱۱(۱): ۷۵-۶۳.
 ۸. فلاحتکار، ب.، سلطاني، م.، ابطحي، ب.، کلباسي، م.ر.، پورکاظمي، م.، ياسمي، م.، ۱۳۸۵. تأثير ويتامين بر برخي پارامترهای رشد، نرخ بازماندگي و شاخص C کبدی در فيل ماهيان جوان پرورشی. مجله پژوهش و سازندگي. ۱۹(۳): ۹۸-۱۰۳.
 ۹. مقیمی حاجی، ص.، ۱۳۹۱. تأثير سطوح مختلف پريبيوتيك A-Max را بر شاخصهای رشد، بازماندگي و تركيب لاشه در بچه ماهيان کلمه (*Rutilus rutilus*). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل. ۱۵۲ صفحه.
 10. Akrami, R., Iri, Y., Khoshbavar Rostami, H.A., Razeghi Mansour, M., 2013. Effect of dietary supplementation of fructooligosaccharide (FOS) on growth performance, survival, lactobacillus

- Biochemistry and Physiology, Part A, 136, 525-538.
27. Hatlen, B., Grisdale-Helland, B., Helland, S.J., 2005. Growth, feed utilization and body composition in two size groups of Atlantic halibut (*Hippoglossus hippoglossus*) fed diets differing in protein and carbohydrate content. *Aquaculture*, 249, 401-408.
 28. Hevroy, E.M., Espe, M., Waagbo, R., Sandness, K., Rund, M., Hemre, G.I., 2005. Nutrition utilization in Atlantic salmon (*Salmo salar*) fed increased level of fish protein hydrolysate during a period of fast growth. *Aquaculture Nutrition*, 11, 301-313.
 29. Hoseinifar, S.H., Eshaghzadeh, H., Vahabzadeh, H., Peykaran Mana, N., 2015. Modulation of growth performances, survival, digestive enzyme activities and intestinal microbiota in common carp (*Cyprinus carpio*) larvae using short chain fructooligosaccharide. *Aquaculture research*, 47(10), 3246-3253.
 30. Hoseinifar, S.H., Soleimani, N., Ringø, E., 2014. Effects of dietary fructo-oligosaccharide supplementation on the growth performance, haemato-immunological parameters, gut microbiota and stress resistance of common carp (*Cyprinus carpio*) fry. *British Journal of Nutrition*, 112, 1296-1302.
 31. Hoseinifar, S.H., Zare, A.S., 2008. Probiotics, Prebiotics and synbiotics in Aquaculture: A review. *Proceeding of International Training Course on fish Nutrition and disease*, 5 September, Ghaemshahr, Iran, 23P.
 32. Jafaryan, H.M., Soltani, M., Taati, A., Nazarpour Morovat, R., 2011. The comparison of performance of isolated sturgeon gut bacillus (*Acipenser persicus* and *Huso huso*) with commercial microbial products on growth and survival of rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*) larvae. *Journal of Veterinary Research*, 66(1), 39-46.
 33. Li, P., Gatlin, D.M., 2004. Dietary brewers yeast and perbiotic GroBiotic™ AE in flunce growth performance, immune responses and resistance of hybrid Striped Potato (*Ipomoea batatas* L.) Extract. *Pakistan Journal of Nutrition*, 16(3): 155-163.
 18. Dumeizan, A., Garcia-Galleo, M., Domeizan, J., Sanz, A., 1997. Evolution during growth of the biometry and the blood constants of the Sturgeon (*Acipenser naccarii*). Abstract book, 3rd. International Symposium of Sturgeon. Italy.
 19. Duncan, D.B., 1995. Multiple range and multiple 'F' test. *Biometrics*. 11:1- 42.
 20. Eshaghzadeh, H., Hoseinifar, S.H., Vahabzadeh, H., Ringø, E., 2015. The effects of dietary inulin on growth performances, survival and digestive enzyme activities of common carp (*Cyprinus carpio*) fry. *Aquaculture Nutrition*, 21, 242-247.
 21. FAO. 2015. FishStat Plus datasets. Fishery statistical collections: Aquaculture Production (1950-2013; released March 2015). Rome, Italy: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
 22. FAO. 2016. The State of World Fisheries and Aquaculture 1998. Food and Agriculture Organization FAO, Rome, p. 112.
 23. Gatlin, D.N., Li, P., Wang, X., Burr, G.S., Castille, F., Lawrence, A.L., 2006. Potential application of prebiotics in aquaculture, 8th International symposium on aquaculture nutrition, 371-376.
 24. Gibson, G. R., A. Rastall R and R. Fuller, 2003. The Health Benefits of Probiotics and Prebiotics. In: Fuller R., Perdigon G. (Eds.), *Gut Flora, Nutrition, Immunity and Health*. Blackwell Publishing Ltd, Oxford, UK, Pp: 52-76.
 25. Gibson, G.R., Probert, H.M., Loo, J.V., Rastall, R.A., Roberfroid, M.B., 2004. Dietary modulation of the human colonic microbiota: updating the concept of prebiotics. *Nutrition Research Reviews*, 17(2): 259-275.
 26. Ham, E.H.V., Anholt R.D.V., Kruitwagen, G. Imsland, A.K., Foss, A., Sveinsbo, B.O., FitzGerald, R., Parpoura, A.C., Stefansson, S.O., and Bonga, S.E.W., 2003. Environment affects stress in exercised turbot. *Comparative*

40. Ringo, E., Vadstein, O., 1998. Colonization of *Vibrio pelagius* and *Aeromonas caviae* in early developing turbot, *Scophthalmus maximus* (L.) larvae. *Journal of Applied Microbiology*, 84, 227-233.
41. Sakai, M. 1999. Current research status of fish immunostimulants. *Aquaculture*, 172, 63-92.
42. Salamatdoustnobar, R., Ghorbani, A., Ghaem magami, S.S., Motalebi, V., 2011. *World Journal of Fish and Marine Science*, 3(4), 305-307.
43. Salze, G., McLean, E., Schwarz, M.H., Craig, S.R., 2008. Dietary mannan oligosaccharide enhances salinity tolerance and gut development of larval cobia. *Aquaculture*, 274, 148-152.
44. Savage, T.F., Zakrzewska, E.I., Andersen, J.R., 1997. The effects of feeding mannan oligosaccharide supplemented diets to poult on performance and morphology of the small intestine. *Poultry Science*, 76, 139-143.
45. Schley, P., Field, C., 2002. The immune enhancing effects of dietary fibers and prebiotics. *British Journal of Nutrition*, 87(2), 221-230.
46. Tacon, A.G.J., 1990. Standard methods for the nutrition and feeding of farmed fish and shrimp. Washington DC. Argent Laboratories Press. pp. 454.
47. Wedemeyer, G.A., McLeay, D.J., 1981. Methods for determining the tolerance of fishes to environmental stressors. In: *Stress and Fish*. Academic Press, London and New York; 246-75pp.
48. Yousefian, M., Sheikholeslami Amiri, M., 2009. A review of the use of prebiotic in aquaculture for fish and shrimp. *African Journal of Biotechnology* Vol. 8 (25), pp. 7313-7318, 29 December, 2009. ISSN 1684-5315 © 2009 Academic Journals.
49. Zaccorrate, I., Gasco, L., Sicuro, B., Palmegiano, G. B., Luzzana, U., 1996. Use of by-product frpm poultry slaughtering in rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*). *Rivista Italiana diaquacoltura*, 31, 145-156.
- bass (*Moron crypsos* × *M. saxatilis*) to *Sterptococ cusiniae* infection. *Aquaculture*, 231, 445-456.
34. Moazami, N., Jafaryan, H., Ebrahimi, P., Gholipour kananni, H., 2015. The effect of A-max and celmanax yeast commercial products on energy losing based on ammonia and urea excretion in common carp (*Cyprinus carpio*) in comparison with probiotic bacilli. International conference on sustainable development with a focus on agriculture and torism 16-17 September 2015. Tabriz. Iran. 16-22.
35. Mohamadi-Azarm, H., Abedian, A., Abtahi, B., 2004. Effects of probiotic on growth and survival in rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*). *Journal of Marine Science*, 2-3, 69-75.
36. Mortazavi Tabrizi, J., Barzeghar, A., Farzampour, S., Mirzaii, H., Safarmashaei, S., 2012. Study of the effect of prebiotic (*Saccharomyces cerevisiae*) and acidifier on growth parameters in grower's rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*). *Annals of Biological Research*, 3 (5), 2053-2057.
37. Olsen, R.E., Myklebust, R., Kryvi, H., Mayhew, T.M., Ringø, E., 2001. Damaging effect of dietary inulin on intestinal enterocytes in Arctic charr (*Salvelinus alpinus* L.). *Aquaculture Research*. 32, 931- 934.
38. Ranjdoost, M., Rahmani, F., Jafaryan, H., Jafaryan, S., 2015. The exploitation of useful bacteria by supplementation in experimental diets for promotion of feeding and production efficiency and survival rate of Common Carp larvae. International conference onsustainable development, strategies and challenges with a focus on Agriculture, Natural Resources, Environment and Tourism, 24-26 Feb. Tabriz, Iran. 1-8.
39. Ringø, E., Dimitroglou, A., Hoseinifar, S.H., Davies, S.J., 2014. Prebiotics in finfish: an update. In: Merrifield, D.L., Ringø, E. (Eds.), *Aquaculture Nutrition: Gut Health, Probiotics and Prebiotics*. Wiley-Blackwell Publishing pp, Oxford, UK, pp. 360-400.